

VIJFTIG JAAR LERAREN OPLEIDEN

Gerda Geerdink en Anja Swennen (red.)

VIJFTIG JAAR LERAREN OPLEIDEN

Boom – Amsterdam

Omslag en binnenwerk ontwerp: Mijke Wondergem, Baarn
Boekverzorging: Peter Tychon, Wychen

© 2021 de auteurs

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl.

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

ISBN 978 90 2443 835 8
NUR 680

www.boomgeschiedenis.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Inhoud

- 1 Inleiding: Vijftig jaar leraren opleiden (9)
GERDA GEERDINK EN ANJA SWENNEN
- 2 De ontwikkeling van de pabo en de pabo-lerarenopleiders (18)
ANJA SWENNEN
- 3 De universiteiten en de lerarenopleiding voor het primair onderwijs (30)
THEO WUBBELS EN LUCE CLAESSENS
- 4 De tweedegraads lerarenopleidingen vo en (v)mbo:
Vijftig jaar balanceren tussen vakinhoud en
beroepsvoorbereiding (43)
GERDA GEERDINK EN FRANK CRASBORN
- 5 De essentie van lerarenopleidingen voor beroepsgerichte
vakken (57)
MADELON DE BEUS EN JOS VAN MEEGEN
- 6 De groene lerarenopleiding: Maatwerk *avant la lettre* (70)
MADELON DE BEUS
- 7 De lerarenopleiding gezondheidszorg en welzijn:
Een decennium hexalogie (83)
WIM BOETERS
- 8 De kunstvakdocentenopleidingen: Tussen kunst en educatie (95)
ELSBETH VELDPAPE
- 9 In het hbo leraren opleiden op 'master'-niveau: Graden,
ambities en hoogwaardige, praktijkrelevante
onderwijsinnovatie (109)
HENNIE KOMDUUR EN GERDA GEERDINK

- 10 Master Educational Needs:**
Een vakstudie buitengewoon onderwijs is de kiem (122)
JACQUELINE VAN SWET
- 11 De universitaire lerarenopleidingen:**
Spil in de bevordering van het leren van (aanstaande) leraren (136)
JURRIËN DINGERINK
- 12 Het landelijk onderwijsbeleid en de lerarenopleidingen:**
Vijftig jaar sturen, polderen en laten (149)
GERDA GEERDINK EN MARCO SNOEK
- 13 Reflectie op vijftig jaar zoeken naar de aansluiting van**
lerarenopleidingen op de arbeidsmarkt van leraren (163)
MARC VERMEULEN
- 14 Velon als motor achter de vorming en erkenning van de**
beroepsgroep lerarenopleiders (175)
GERDA GEERDINK
- 15 Een uniek project voor de professionele ontwikkeling van**
lerarenopleiders: Beroepsstandaard en -registratie van Nederlandse
lerarenopleiders (188)
JURRIËN DINGERINK EN BOB KOSTER
- 16 Samen opleiden en professionaliseren: Samen sterker (201)**
PETER LORIST EN MIRANDA TIMMERMANS
- 17 Trends en thema's in onderwijskundig onderzoek**
door en voor lerarenopleiders (215)
DOUWE BEIJAARD
- 18 Onderzoek in lerarenopleidingen: Op weg naar een afgewogen en**
doeltreffend gebruik (230)
JAN KALDEWAY EN JELLE KALDEWAIJ
- 19 Van spannende studiereis tot serieuze stage: Vijftig jaar**
internationalisering op de lerarenopleidingen (243)
MARIANNE DRIESSEN
- 20 Inzet van ict in de lerarenopleiding:**
Van informatietechnologie tot digitale geletterdheid (256)
BERT ZWANEVELD

- 21** Vijftig jaar opleidingsonderwijs gezien vanuit de
theorie-praktijkrelatie: Een ervaringsbericht (268)
WOUTER POLS
- 22** De ontwikkeling van de (levensbeschouwelijke) identiteit
van lerarenopleidingen: Perspectieven en keuzes (280)
BARBARA DE KORT
- 23** Wiskunde op de lerarenopleiding primair onderwijs
in voortdurende ontwikkeling (293)
RONALD KEIJZER, WIL OONK EN MARC VAN ZANTEN
- 24** Geschiedenis van Engels op de pabo:
'Curiouser and curiouser' (305)
MARIANNE BODDE-ALDERLIESTE
- 25** Verschuivende beelden: Lerarenopleiders en de hobbelige
weg van nascholing naar professionalisering (317)
PIETER LEENHEER EN MARCO SNOEK
- Dankwoord (331)
- De auteurs (333)
- Noten (343)
- Bibliografie (349)
- Illustratieverantwoording (365)

Inleiding

Vijftig jaar leraren opleiden

GERDA GEERDINK EN ANJA SWENNEN

TER INLEIDING

De lerarenopleiding en de lerarenopleiders hebben in de afgelopen vijftig jaar een eigen identiteit ontwikkeld, een eigen gezicht. Het bijzondere van lerarenopleiders (en -opleidingen) is dat ze op drie niveaus werkzaam zijn. Dat wordt weerspiegeld in de afbeelding op de omslag. De drie gezichten verwijzen naar de drie lagen waartussen lerarenopleiders zich bewegen. De eerste laag zijn de leerlingen. De tweede laag is die van de leraren: de aanstaande leraren, de studenten aan de lerarenopleidingen en de leraren die al werkzaam zijn in de scholen en direct verantwoordelijk zijn voor het onderwijs aan leerlingen. De derde laag is de laag van de lerarenopleiders zelf. Zij zijn voor het grootste deel verantwoordelijk voor goed opleidingsonderwijs in de breedste zin van het woord, al wordt die verantwoordelijkheid steeds meer gedeeld met leraren in de scholen. Via de leraren bereiken lerarenopleiders de leerlingen. Lerarenopleiders spelen een cruciale rol in het onderwijslandschap en het is daarom niet vreemd dat er, zoals in dit boek valt te lezen, heel veel tijd, energie en geld in het voortdurend verbeteren van het opleidingsonderwijs wordt gestoken door de overheid, scholen en opleidingen zelf. Het is dan ook niet vreemd dat er een boek verschijnt over vijftig jaar opleiden van leraren.

Die directe aanleiding van dit boek is een persoonlijke van ons als redacteuren. We hebben de pensioengerechtigde leeftijd bereikt en daarmee is er een eind gekomen aan ons werkzame leven binnen de lerarenopleiding. Het boek is te beschouwen als een afscheidscadeau van en voor onszelf, en als het product van onze wens de beroepsgroep iets na te laten. Een achterliggende en belangrijkere aanleiding is onze overtuiging dat de geschiedenis bij het hier en nu handelen altijd een rol moet spelen. Kennis van het verleden geeft inzicht in de problemen en dilemma's van het heden. Bij hogescholen vinden we slogans als 'Open up new horizons' en 'Nieuwe tijden, nieuwe vaardigheden', maar de toekomst kan niet ingericht worden als het verleden genegeerd wordt. Zoals de filosoof Blaise Pascal het verwoordde: het verleden en het heden zijn onze middelen, de toekomst is ons doel. Nadenken over de toekomst is luchtfitserij; het moet hoe dan ook op de wegen die al aangelegd zijn.

De generatie lerarenopleiders die nu de opleiding verlaat heeft veel wetenschappelijke en professionele kennis en praktijkervaring opgebouwd die van

nut kan zijn voor de generaties na ons. Die kennis is niet alleen interessant maar kan ook verhelderend zijn. Experts denken anders dan beginners. Al heel lang is bekend dat ze over het algemeen systematischer, doordachter en planmatiger te werk gaan omdat ze de actualiteit genuanceerder en multiperspectivistischer bekijken. Er kan veel geleerd worden van eerdere gebeurtenissen en van de ervaringen van voorgaande generaties.

Vanuit een historisch perspectief naar het opleiden van leraren in de laatste halve eeuw kijken, leidt tot een aantal feitelijkheden zoals jaartallen, wetgeving en verschenen notities maar niet tot dé geschiedenis. De weergave van de geschiedenis in de afzonderlijke hoofdstukken in dit boek is in alle gevallen ook een persoonlijke, gekleurd door de brillenglazen waardoor de auteur(s) naar het verleden kijkt of kijken. Hoe iemand kijkt is beïnvloed door zijn eigen ontwikkelingsgeschiedenis, zijn directe (professionele) omgeving en de actuele maatschappelijke context. Deze bundel geschiedverhalen over de verschillende lerarenopleidingen en relevante thema's moet vanuit dat gegeven gelezen worden. Het is om die reden dat we de afzonderlijke hoofdstukken beginnen met een korte introductie van de auteur en de wijze waarop die zich verhoudt tot de inhoud van het betreffende hoofdstuk.

In deze inleiding starten we met een opsomming van de maatschappelijke en politieke ontwikkelingen in de laatste halve eeuw die van invloed zijn geweest op de lerarenopleidingen en wat de impact daarvan was op de lerarenopleidingen. Vervolgens wordt verantwoord hoe we tot een selectie van auteurs en inhoud zijn gekomen. De opbouw van de bundel wordt geschetst en net als in alle hoofdstukken eindigen we met een reflectie op de geschiedenis en wat een en ander betekent voor de toekomst.

We hebben een boek willen maken dat zicht geeft op een halve eeuw leraren opleiden voor iedereen die betrokken is bij de lerarenopleiding en geïnteresseerd is in de geschiedenis. Het is geen wetenschappelijk uitgave, we hebben van meet af aan gekozen voor een boek dat op de bank gelezen kan worden (en uitnodigt tot meer).

DE CONTEXT WAARIN VIJFTIG JAAR LERAREN OPGELEID ZIJN

Dit boek over de geschiedenis van de lerarenopleiding is gestart met het uitzetten van een korte vragenlijst onder collega's die lang binnen de lerarenopleidingen hebben gewerkt en ons bekend waren via de Vereniging Lerarenopleiders Nederland (Velon). Aan hen is gevraagd welke maatschappelijke en politieke factoren de afgelopen decennia invloed hebben gehad op de lerarenopleidingen en wat de belangrijkste veranderingen waren voor de lerarenopleidingen zelf. Vooral wat over de lerarenopleidingen wordt genoemd, stemt verrassend overeen met de inhoud van de vele jaargangen van het *Tijdschrift voor Lerarenopleiders* dat eveneens een belangrijke bron was voor de bijdragen van dit boek. Het lijkt daarom verantwoord de opbrengsten van de

inventarisatie hier te schetsen als introductie op de andere hoofdstukken. Veel van wat genoemd wordt geldt overigens niet enkel de lerarenopleidingen. De geschetste ontwikkelingen staan niet op zichzelf maar beïnvloeden elkaar onderling, vinden afwisselend achtereenvolgens of gelijktijdig plaats en versterken of verzwakken elkaar juist.

– *Maatschappelijke ontwikkelingen* –

Een belangrijke maatschappelijke ontwikkeling is de globalisering. De wereld is steeds kleiner geworden, we komen dichter bij elkaar. Zeker afgelopen jaar hebben we dat gemerkt omdat een virus dat in een stad ver weg voor het eerst opdook, bijna de hele wereld raakte. Globalisering betekent meer migratie, en internationalisering van de arbeidsmarkt en het onderwijs.

Een eveneens belangrijke maatschappelijke ontwikkeling is de toegenomen individualisering. De wensen van het individu en persoonlijke opvattingen zijn belangrijker geworden. Dat wordt ons ook vaak voorgeschoteld: jij kiest, jij beslist wat je belangrijk vindt. Dat leidt tot een soort nivellering binnen de samenleving. Het aanzien dat mensen eerder hadden vanwege hun kennis of hun functie is minder. Gezagsdragers als politie, artsen, leraren(opleiders) en rechters krijgen niet zomaar meer gezag. Er wordt minder tegen ze opgezien, er wordt minder naar ze geluisterd. Voor een deel heeft dat ook te maken met de groei van het aantal hogeropgeleiden. De leraar, de huisarts en de pastoor waren ooit bijzonder binnen een gemeenschap vanwege hun uitzonderlijke kennisniveau. Dat is niet meer.

Individualisering houdt ook in dat de vraag over de toekomst van de wereld of de gemeenschap en wat het onderwijs daaraan kan bijdragen minder gesteld wordt; de persoonlijke groei en ontwikkeling zijn belangrijker dan de wijze waarop individuen vanuit hun beroep bijdragen aan de samenleving. De vraag welke leraar je wilt worden, wordt vaker gesteld dan de vraag hoe je de wereld kunt verbeteren. Daarnaast is entertainment belangrijker geworden. Alles moet 'leuk' zijn. Studenten moeten onderhouden worden. Het 'zij doceren het, dus het zal wel belangrijk zijn' is ingeruild voor 'colleges die saai zijn, worden minder bezocht'.

Religie heeft een andere rol gekregen. Niet zozeer het geloof zelf als wel veel van de gevestigde kerken hebben minder invloed. Niet alleen in geloofsopvatting maar in meerdere opzichten is de samenleving diverser geworden. Vooral in de grote steden is superdiversiteit ontstaan. Daarnaast zijn veel meer jongeren hoger onderwijs gaan volgen. Er is dus zowel een sterke toename van de studentenaantallen als van diversiteit op de lerarenopleidingen. Toch blijft het aandeel studenten met een migratieachtergrond op de lerarenopleidingen laag en is dat aandeel op geen enkele manier representatief voor de samenstelling van de leerlingenpopulatie op de scholen.

De technologie heeft een sterke ontwikkeling doorgemaakt waardoor contacten met de werkelijkheid en met de ander zijn veranderd. Er is een heel snelle toegang tot heel veel informatie en dat versterkt het gegeven dat mensen snel bediend willen worden. Ook van invloed zijn de economische ontwikke-

lingen. We worden met zijn allen steeds rijker, al is die rijkdom heel ongelijk verdeeld. We hebben te maken met nieuwe, snelgroeiende wereldmachten. Het Westen had lang het voortouw, maar dat is afgenomen. De economische ontwikkeling legt voor het Westen een druk op de kenniseconomie.

– Politieke ontwikkelingen –

Een belangrijke politieke ontwikkeling is de opkomst van het neoliberalisme als een allesomvattende politieke stroming in de jaren tachtig van de vorige eeuw. De sociaaldemocratie heeft het verheffingsideaal losgelaten. Individueel maar ook opleidingen moeten het zelf maken. Als je maar hard genoeg werkt, kom je er wel. De overheid laat het onderwijs meer over aan de vrije markt. Tegelijkertijd zien we binnen de geschiedenis van de lerarenopleidingen dat de politieke kleur en achtergrond van ministers en staatssecretarissen blijvend tot specifieke aandachtspunten leidt. Bij een ‘rode’ minister gaat het sneller om kansengelijkheid (of het tekort eraan), christendemocraten benadrukken de vrijheid van onderwijs en liberalen willen dat het onderwijs ontwikkelkansen biedt voor ambitieuze jongeren.

De onderwijsinstellingen zijn grootschaliger en meer zelfsturend geworden. Maar omdat ‘de bekwaamheid en de zedelijkheid van hen die onderwijs geven’ al ruim honderd jaar ‘de zorg der regering is’ (zie artikel 23 van de Grondwet), blijft er vanuit het ministerie veel aandacht voor (of vanuit een ander perspectief bemoeienis met) de lerarenopleidingen. Een niet onbelangrijke, door de politiek gestuurde ontwikkeling is dat er van de vijftig jaar die beschreven zijn, bijna veertig jaar bezuinigd is op het onderwijs. Het aantal studenten is veel sterker gegroeid dan de bekostiging. Vrijwel onafgebroken moet er meer voor minder geld.

– Veranderingen binnen de lerarenopleidingen –

Een aantal veranderingen raakt aan de inhoud van de opleidingen. Een gevolg van de individualisering binnen het hoger onderwijs is de toegenomen aandacht voor de persoonlijke en professionele identiteit van studenten. Het inzicht dat ‘de persoon’ ertoe doet bij zowel de professionele ontwikkeling als het professioneel handelen is niet meer weg te denken. Studenten krijgen daarom een stem in wat ze leren en dat betekent veel meer keuzevakken, minoren naar keuze en opdrachten met eigen invulling. Daarnaast is er steeds meer aandacht voor adaptief, gepersonaliseerd, passend onderwijs en/of inclusief onderwijs. Er zijn honours programmes voor studenten die meer willen en deficiëntieprogramma’s voor studenten die meer nodig hebben.

Onderwijskunde heeft zich als nieuwe tak ontwikkeld en daardoor krijgt het vak pedagogiek op de lerarenopleiding een andere invulling. Historische en wijsgerige pedagogiek wordt nog maar weinig gegeven. Onderwijskunde en ontwikkelingspsychologie zijn daarvoor in de plaats gekomen. Het draait om het ‘hoe’ en veel minder om het ‘waartoe’.

In de jaren zestig van de vorige eeuw was er kritiek op het kennisniveau van de (toen nog) onderwijzers in het lager onderwijs. Dat speelde een rol bij

de ontwikkeling van de pabo. Begin van de eenentwintigste eeuw is er weer maatschappelijke onrust over het kennisniveau. Dat leidt tot de invoering van de kennisbases voor leraren. Vakspecifieke en generieke kennisbases zijn voorgeschreven voor alle binnen het hbo afgestudeerden leraren. Daarmee wordt sterker dan ooit gestuurd op de inhoud van de lerarenopleidingen.

Na de eeuwwisseling wordt er meer nadruk gelegd op de onderzoeksfunctie binnen het hoger beroepsonderwijs. Vooral voor de educatieve sector is dat een heel nieuwe ontwikkeling. Het lang dominante Research development en dissemination-model dat onderzoek, ontwikkeling en uitvoering bij verschillende organisaties en beroepsgroepen onderbracht is ingeruild voor professionals uit het onderwijswerkveld die dit alles moeten combineren in hun handelen. Opleidingen moeten onderzoekende leraren opleiden. Naast de opdracht aan lerarenopleidingen meer aandacht te besteden aan kennisontwikkeling is er de constante politieke druk op het onderwijs bij te dragen aan oplossingen voor maatschappelijk vraagstukken. Die variëren van een tekort aan sociale cohesie tot een teveel aan obesitas, te weinig bewegen en een tekort aan eenentwintigste-eeuwse vaardigheden. Scholen moeten daar aandacht aan besteden, vaak geldt dat impliciet dan ook voor lerarenopleidingen.

Er is ook sprake van veranderingen in de wijze waarop onderwezen wordt: de didactiek. Door ontwikkelingen in de (onderwijs)wetenschappen krijgt het sociaal-constructivisme als leertheorie veel aandacht. Kennis kan alleen maar door leerlingen/studenten zelf ontwikkeld worden en bij voorkeur samen met anderen. Leren leren en competentiegericht leren zijn sinds de jaren negentig sleutelbegrippen voor de lerarenopleidingen. Het motiveren van studenten en betekenisvolle leerinhouden worden belangrijk. Zelfregulerend en zelfstandig leren vraagt begeleiding van studenten; achtereenvolgens verschuift dat van studie- naar studieloopbaan- naar studentbegeleiding.

De noodzaak studenten aan te zetten tot zelfsturend leren leidt weer tot andere aanpassingen in de opleidingen. Reflecteren wordt een belangrijke vaardigheid en krijgt veel aandacht en daarbij horen middelen als een persoonlijk ontwikkelplan, een persoonlijk actieplan en een portfolio. Dat worden belangrijke instrumenten binnen het gehele hoger onderwijs en zeker ook binnen de lerarenopleidingen. Binnen de educatieve sector stijgt het sterkst de overtuiging dat professionals alleen opgeleid kunnen worden door theorie en praktijk te koppelen. Dit en nieuwe inzichten over het ideale beroepsbeeld en de noodzaak onderwijs voortdurend te innoveren leiden tot intensivering van de samenwerking tussen lerarenopleidingen en het werkveld waarvoor opgeleid wordt. Tot slot is er binnen de opleidingen en opleidingsoverstijgend veel meer aandacht voor controle op de kwaliteit van de afgestudeerden. Competentiegericht en zelfsturend leren van studenten vraagt om meer aandacht voor (de kwaliteit van) betrouwbare, valide en transparante toetsing. Meten is weten wordt belangrijk en een goede lerarenopleider is gecertificeerd toetsbekwaam. Vooral in het laatste decennium wordt het belang van toetsen voor

het leren (assessment for learning) meer ingezien, waarmee toetsing ook een andere functie krijgt.

Het meest zichtbaar zijn misschien wel de veranderingen in de organisatie van de onderwijsinstellingen gedurende de afgelopen vijftig jaar. Ongekend is de aanpassing door de schaalvergroting binnen het hoger beroepsonderwijs in de jaren tachtig van de vorige eeuw. Daardoor ontstaan grote hogescholen met een bestuurs- en managementcultuur. De discussies en aandacht over budgettering en beleidsvoering zijn niet altijd betekenisvol voor de onderwijsuitvoerders. Maar lerarenopleiders hebben veel meer 'bazen' boven zich gekregen, waar eerder de overheid een baas op verre afstand was en de directeur een 'eerste onder zijns gelijken'.

De marktwerking leidt tot meer aandacht voor communiceren met de potentiële doelgroep en andere voor de onderwijsinstelling relevante sleutelfiguren. In 1990 paste het college van bestuur van een middelgrote hogeschool met stafdiensten nog in twee herenhuizen en de medewerker public relations werkte als parttimer in een van de kleinere kamers. Inmiddels neemt de afdeling communicatie meer dan twee herenhuizen in beslag.

Het verlangen naar meer studenten (elke student erbij is extra geld) en de bijna continue tekorten op de onderwijsarbeidsmarkt hebben op de lerarenopleidingen geleid tot heel veel nieuwe trajecten zoals de februari-instroom, de deeltijdopleiding, de dag-avondopleiding, deeltijd flexibilisering en duale trajecten. Nadruk op het kennisniveau van leraren in het onderwijswerkveld doet de vraag naar masterafgestudeerde leraren en lerarenopleiders toenemen. Een aantal veranderingen in de organisatie is toe te schrijven aan Europees beleid. Met het Verdrag van Maastricht (1993) is vastgelegd dat ook andere terreinen dan economische deel uit gaan maken van het gemeenschappelijke Europese beleid en onderwijs is een van die beleidsterreinen. Het European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) vervangt het Nederlandse studiepuntenstelsel. De Europese afspraken over de bachelor-masterstructuur maken het mogelijk dat hogescholen (professionele) masteropleidingen gaan aanbieden. Ook dankzij Europa ontstaat voor studenten de mogelijkheid cum laude af te studeren. Dat eist betrouwbaar en valide beoordelen en het toekennen van punten voor alle studieonderdelen in plaats van onvoldoende-voldoende zoals op de pabo's nog vaak gehanteerd werd.

Er is meer aandacht voor de professionele ontwikkeling van de lerarenopleider; formele en informele professionaliseringsactiviteiten worden belangrijk, evenals coaching en inductieprogramma's voor nieuwe medewerkers.

Naast dit alles moet er meer met minder geld en dus moet het efficiënter. Er komen prestatieafspraken over verhoging van het studierendement of studiesucces, vastgelegd tussen het ministerie en de (vertegenwoordigers van de) bestuurders van het hoger onderwijs. Opleidingen moeten door meer passend onderwijs te leveren en recht te doen aan eerder verworven competenties, studenten waar mogelijk en verantwoord sneller laten afstuderen. Dat legt nog meer druk op maatwerk en flexibilisering. Extra aandacht voor studiesucces

maakt duidelijk dat minderheidsgroepen als jongens op de pabo, studenten met een migratieachtergrond en bij sommige opleidingen mbo-instromers minder vaak de eindstreep halen of er langer over doen.

Met de deregulering uit de jaren tachtig is de opmars naar de externe verantwoording van de kwaliteit van de opleidingen gestart. In Nederland en Vlaanderen wordt daarvoor de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie opgericht, als wakend oog van de overheid. De beoordeling ontwikkelt zich in de loop van de jaren van controle op opbrengsten naar kritische feedback op de wijze waarop opleidingen zich ontwikkelen en bezig zijn met verbeterprocessen. De aandacht voor harde, meetbare resultaten is in de afgelopen vijftig jaar toegenomen maar lijkt ook weer wat op zijn retour. De externe controle heeft hoe dan ook geleid tot veel administratie en bureaucratisering. Die toename wordt nog het meest zichtbaar bij het vergelijken van een studiegids voor een deeltijd lerarenopleiding begin jaren tachtig, een boekje op A5-formaat van tien pagina's, met de digitale leeromgeving van nu, die op papier uitgeprint wel vijfhonderd A4'tjes lang is.

OVER HET BOEK

Er zijn de afgelopen jaren meer werken gepubliceerd over de geschiedenis van lerarenopleidingen of over facetten daarvan. Er zijn veel gedenkboeken geschreven en gepubliceerd (vaak in eigen kring) over hogescholen inclusief de lerarenopleidingen daarbinnen. Een boek over het brede scala van lerarenopleidingen en hun belangrijke thema's ontbrak nog.

Alle hoofdstukken in deze bundel zijn geschreven door auteurs die nauw betrokken zijn bij (een deel van) de lerarenopleidingen. Ze waren of zijn nog steeds als beleidsmedewerker, directeur, lector, lerarenopleider, hoogleraar, onderzoeker of anderszins werkzaam bij een instituut voor lerarenopleiders of een organisatie die daarmee nauwe banden heeft zoals het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek. We wilden over alle lerarenopleidingen een hoofdstuk opnemen en vonden in de meeste gevallen een auteur. Een open uitnodiging via de nieuwsbrief van Velon leverde tot onze verbazing veel reacties. En natuurlijk waren er collega's die spontaan aanboden een bijdrage te schrijven nadat ze over dit boek hadden gehoord. Kortom: het boek is geschreven door leden van de beroepsgroep die schreven vanuit hun kennis en betrokkenheid bij de lerarenopleidingen, voor de leden van de beroepsgroep. Het is een groep auteurs die hun eigen opleiding of een voor lerarenopleidingen relevant thema, van binnenuit kennen. In totaal werkten 29 auteurs mee aan dit boek, dat naast de inleiding uit 24 hoofdstukken bestaat. De uitgebreidheid en veelomvattendheid maakt het tot een uniek boek.

De hoofdstukken zijn verdeeld over twee delen. Het eerste deel van het boek beslaat de geschiedenis van de verschillende publiek bekostigde lerarenopleidingen. We wilden graag alle opleidingen een podium geven en dat is bijna gelukt. Er zijn hoofdstukken over de pabo, de academische lerarenopleiding primair onderwijs, de reguliere tweedegraads opleidingen voor het algemeen